

8. Moyo, Moses, Abdullah, Hanifa. Enhancing and enriching students' reading experience by using social media technologies. *Mousaion : South African Journal of Information Studies*. 2013. no. 31. P. 135–153.
9. Sakkir, Geminastiti, Dollah, Syarifuddin, Ahmad, Jamaluddin. Students' Perceptions toward Using YouTube in EFL Classrooms. *Journal of Applied Science, Engineering, Technology, and Education*. 2020. no 2. P. 1–10.
10. Tess P.A. “The role of social media in higher education classes (real and virtual) – A literature review”, *Computers in Human Behavior*. 2013. no. 29. P. 60–68.

УДК 372.881

DOI <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2023.23.272-279>

*Алла Ляшина,
старший викладач кафедри полікультурної освіти
та перекладу,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
<https://orcid.org/0000-0001-9393-7799>
м. Ужгород, Україна*

*Алла Тищук,
викладач кафедри полікультурної освіти та перекладу,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
<https://orcid.org/0009-0008-3042-7597>
м. Ужгород, Україна*

Культурологічний підхід до підготовки перекладачів

Cultural approach to the translators training

***Анотація.** Актуальність статті зумовлена необхідністю нових підходів до вивчення іноземних мов та підготовки перекладачів. Характерною ознакою сучасного суспільного розвитку є глобалізація. Культурна глобалізація сприяє розширенню міжкультурного спілкування. Міжкультурна співпраця повинна сприяти взаєморозумінню між народами шляхом створення умов для довіри, діалогу та миру. Глобалізація знань неможлива без перекладу. Саме переклад дає змогу транслювати знання з однієї культури в іншу. Роль перекладача у цьому процесі надзвичайно важлива. Сучасний процес взаємодії світових систем може здійснюватися завдяки комунікації різномовних представників через посередництво перекладачів. Різноманітні цілі комунікації ведуть до інтенсифікації контактів. Відповідно розширюються межі комунікації між представниками різних культур. У процесі*

глобалізації вимоги до професії перекладача змінилися. Сфера перекладу стала частиною системи міжнародних зв'язків. Соціальна роль перекладача в умовах глобалізації та євроінтеграції змінюється, що вказує на необхідність модернізації підходів до професійної підготовки перекладачів. Матеріалом дослідження слугував культурологічний підхід до вивчення іноземних мов та підготовки перекладачів у галузі міжнародних відносин. Методика дослідження полягає в комплексному застосуванні різних методів: теоретичного, емпіричного, статистичного та методу моделювання. Необхідною умовою підготовки перекладачів є формування полікультурної компетентності перекладача як складової професійної компетентності, яка об'єднує професійні знання та вміння, систему ціннісних орієнтацій, здатність ефективно використовувати отримані знання та набувати нові, вирішувати проблемно-когнітивні тощо. Тому з метою набуття студентами знань про культуру, реалії життя в іноземних країнах, формування соціокультурної обізнаності необхідно застосовувати культурологічний підхід до підготовки фахівців, щоб створити інтелектуальну базу для їхньої професійної діяльності. На нашу думку, використання знань країнознавчого характеру має велике значення при вивченні іноземної мови. Щоб оволодіти іноземною мовою, необхідно вивчати культуру народу-носія мови. Проведене нами дослідження показало, що культурологічний підхід до вивчення іноземної мови сприяє формуванню іноземної соціокультурної компетентності. Перспективи подальших досліджень полягають у детальнішому вивченні проблеми підготовки перекладачів, у пошуках ефективних шляхів підвищення перекладацької компетентності майбутніх фахівців.

Ключові слова: культурна глобалізація, професійна компетентність, іноземна соціокультурна компетентність.

Summary. The relevance of the article is due to the need for new approaches to foreign languages teaching and translators training. A characteristic feature of modern social development is globalization. Cultural globalization contributes to the expansion of intercultural communication. Intercultural cooperation should promote mutual understanding between peoples by creating conditions for trust, dialogue and peace. Globalization of knowledge is impossible without translation. It is translation that makes it possible to transmit knowledge from one culture to another. The role of the translator in this process is extremely important. The modern process of interaction of world systems can be carried out thanks to the communication of multilingual representatives through the mediation of translators. Various communication goals lead to the intensification of contacts. Accordingly, the boundaries of communication between representatives of different cultures are expanding. In the process of globalization, the requirements for the profession of the translator have changed. The field of translation has become part of the system of international relations. The social role of the translator within globalization and European integration is changing, which indicates the need to modernize approaches to the professional training of translators. The cultural approach to the study of foreign languages and translators training in the field of international relations served as the research material. The research methodology consists in the complex application of various methods: theoretical, empirical, statistical and modelling methods. A prerequisite

for the training of translators is the formation of the translator's multicultural competence as a component of the professional competence, which combines professional knowledge and skills, a system of value orientations, the ability to effectively use the acquired knowledge and to acquire new, solve cognitive problems, etc. Therefore, in order for students to acquire knowledge about culture, the realities of life in foreign-speaking countries, and the formation of socio-cultural awareness, it is necessary to apply a cultural approach to the training of specialists in order to create an intellectual base for their professional activities. In our opinion, the use of country studies knowledge is of great importance when learning a foreign language. In order to master a foreign language, it is necessary to study the culture of the people who speak the language. Our research showed that the cultural approach to learning a foreign language contributes to the formation of foreign language socio-cultural competence. Prospects for further research consist in a more detailed study of the problem of translators training, in search of effective ways to increase the translation competence of future specialists.

Key words: *cultural approach, professional competence, foreign language socio-cultural competence, translator.*

Вступ. Особливістю сучасного світу є стійкі глобалізаційні процеси. Важливою ознакою глобалізації є спілкування як між народами, так і між окремими носіями культури. Справедливий обмін та діалог між цивілізаціями, культурами і народами на основі взаємного розуміння та поваги, рівної гідності всіх культур є необхідною умовою для побудови соціальної згуртованості, примирення та миру між народами [19, с. 26–9]. Навчання іноземної мови для європейської громади необхідне для полегшення пересування людей, інформації та ідей в Європі з метою побудови взаєморозуміння та сприйняття культурного і мовного розмаїття в багатомовній та в багатокультурній Європі та виховання поваги до національного самовизначення [20, с. 202].

Сучасний процес взаємодії світових систем може здійснюватися завдяки комунікації різномовних представників через посередництво перекладачів. Різноманітні цілі комунікації ведуть до інтенсифікації контактів. Відповідно розширюються межі комунікації між представниками різних культур. У процесі міжкультурної взаємодії виникають проблеми, викликані розбіжностями у сприйнятті світу та процесів, які в ньому відбуваються. Знання іноземних мов допомагає значно усунути такі непорозуміння. А також володіння мовою жестів, тобто невербальне спілкування, допомагає краще розуміти носіїв різних культур. Перекладачі допомагають усунути не тільки мовні, а й культурні перешкоди на шляху комунікації. У процесі глобалізації вимоги до професії перекладача змінилися. Сфера перекладу стала частиною системи міжнародних зв'язків. Соціальна роль перекладача в умовах глобалізації та євроінтеграції змінюється, що вказує на необхідність модернізації підходів до професійної підготовки перекладачів.

Розширення міжнародних зв'язків нашої держави роблять професію перекладача необхідною в різних сферах діяльності людини.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням інформаційних потоків, посиленням ролі інформації на глобальному рівні.

Методологія та методи дослідження. Методика дослідження полягає в комплексному застосуванні різних методів: теоретичного, емпіричного, статистичного та методу моделювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У запропонованій статті розглядаються деякі особливості фахової підготовки перекладачів у галузі міжнародних відносин. Проблема культурологічного підходу до підготовки перекладачів потребує подальшого дослідження. Тому метою статті є здійснення аналізу проблеми культурологічного підходу до вивчення іноземних мов та формування навичок міжкультурної комунікації.

Слід зазначити, що питання професійної підготовки перекладачів досліджували сучасні вітчизняні та зарубіжні науковці, як от: В. Балабін, К. Гаращук, І. Гуревич, Ю. Жлуктечко, І. Зимня, Р. Зорівчак, В. Коптілов, С. Кульчицький, Л. Латишев, А. Паршев, Л. Пуховська, С. Романова, Н. Соболь, І. Халєєва, Л. Черноватий, та ін.. Як свідчать останні дослідження з проблематики підготовки перекладачів, вітчизняні і зарубіжні дослідники розглядають у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів [7, с. 157–161]. Переклад визначається як оновлена частина програми гуманітаризації вищої школи [4]. Л. Черноватий пропонує навчально-методичний комплекс для підготовки перекладачів [15, с. 23–45].

Вивчення іноземної мови розширює знання студентів. І як вважає Д. Фурт, кожен урок іноземної мови – це перехрестя культур, це практика міжкультурної комунікації [11, с. 245].

Новий підхід до підготовки перекладачів для ефективної професійної діяльності у полікультурній комунікації викликаний потребами суспільства щодо наведення мостів порозуміння у спілкуванні між представниками не тільки різних мов, а й різних культур [19, с. 32–9].

Л. Столярчук розглядає полікультурну освіту як особливий спосіб мислення, заснований на ідеях свободи, справедливості, рівності [9, с. 96].

Як слушно зазначає Н. Ільчишин, що необхідність застосування культурологічного підходу до вивчення іноземних мов виникла з процесами глобалізації та потребою формування сприятливих умов для особистісного розвитку людини, її соціалізації в середовищі, якому притаманна наявність представників різних націй та культур [5, с. 20–24].

У полікультурному суспільстві перекладач, який вільно володіє іноземною мовою, повинен ще бути обізнаним з комунікативними ознаками багатьох культур. Здійснюючи комунікативні акти перекладу іноземною мовою, він повинен постійно усвідомлювати особливості культур народів, представники яких беруть участь в інтеграції, для забезпечення основної мети спілкування – порозуміння. Необхідною умовою підготовки перекладачів є формування полікультурної компетентності перекладача як складової професійної компетентності, яка об'єднує професійні знання та вміння, систему ціннісних орієнтацій, здатність ефективно використовувати отримані знання та вміння набувати нові, вирішувати проблемно-когнітивні тощо. Полікультурна компетентність сприяє формуванню у студентів полікультурної світоглядної позиції, яка передбачає визнання рівноцінності інших культурних, мовних, релігійних уподобань, виховання, завдяки правильному добору іншомовного навчального матеріалу, толерантного ставлення до них, розвиток особистості, здатної до міжкультурної взаємодії, діалогу культур [3, с. 81].

Тому з метою набуття студентами (майбутніми перекладачами) знань про культуру, реалії життя в іншомовних країнах, формування соціокультурної обізнаності необхідно застосовувати культурологічний підхід до підготовки фахівців, щоб створити інтелектуальну базу для їхньої професійної діяльності.

Ще в 30-х роках 20 століття Л.С. Виготський розробив культурно-історичну теорію розвитку людини, згідно з якою будь-яка психічна функція в розвитку людини розглядається як діяльність колективна, соціальна (інтерпсихічна) і як діяльність індивідуальна (інтрапсихічна).

Культурологічний підхід в освітньому просторі знаходимо в наукових розвідках О. Запесоцького, Е. Сепіра, М. Трубецького, Л. Уайта.

Американські дослідники під полікультурною освітою розуміють освіту, спрямовану на збереження і розвиток усього різноманіття культурних цінностей, норм, зразків і форм діяльності, що існують у певному суспільстві, і на передачу цієї спадщини молодому поколінню [1, с. 76].

Центральне місце у навчанні іноземних мов поряд з отриманням лінгвокультурологічних знань займає розвиток у молоді здатності до полікультурного спілкування, тобто до адекватного взаєморозуміння двох і більше учасників комунікативного акту, які належать до різних національних культур [12, с. 150].

Різні культури мають різні мовні реакції. Оволодіння ними відіграє важливу роль у процесі опанування типом мислення, характерним для певного типу мовного співтовариства. Пізнаючи культуру

країн, мови яких вивчаються, студенти порівнюють її з рідною. Усвідомлюючи той факт, що в кожному мовному і культурному середовищі існує своє уявлення про загальну картину світу, фахівці виконують свої перекладацькі задачі, враховуючи його.

У працях О. Чередниченка, Л. Черноватого досліджуються особливості підготовки перекладачів, формування їхньої професійної компетенції [13, с. 25–27; 14, с. 84].

Дж. Беннет та М. Беннет дають визначення полікультурної компетентності, яке охоплює перспективу міжкультурних стосунків, свідомі знання власної культури (культурний самоаналіз), певні системи поглядів на створення культурних контрастів, здатність аналізувати взаємодію, прогнозувати непорозуміння й адаптивну поведінку [16, с. 149].

Поняття «міжкультурна компетентність» та «міжкультурна іншомовна компетентність» розмежував британський учений М. Байрам, визначаючи, що міжкультурна компетентність передбачає взаємодію з представниками інших культур рідною мовою, а міжкультурна іншомовна компетентність – іноземною [17, с. 70].

У публікаціях вітчизняних дослідників з'явився термін «міжкультурна іншомовна комунікативна компетентність» (Бігич О.Б., Полонська Т.К., Редько В.Г.). Ми є прихильниками саме цього терміна, оскільки саме така компетентність передбачає формування у студентів здатності до оволодіння іноземною мовою та культурою країни, мова якої вивчається, а, отже, до спілкування на міжкультурному рівні.

Міжнародний словник освіти тлумачить поняття полікультурної освіти як педагогічний процес, у якому представлені дві (або більше), культури, які відрізняються за мовною, етнічною, національною або расовою ознаками [18, с. 273].

За визначення Ніколаєвої С.Ю. іншомовна комунікативна компетентність – це здатність успішно вирішувати завдання взаєморозуміння та взаємодії з носіями мови [8, с. 36–4].

Для організації міжкультурного спілкування на заняттях з іноземної мови необхідне створення навчальних комунікативних ситуацій, які визначають його умови й цілі та ставлять перед необхідністю навчити студентів позитивного підходу до іноземної мови, культури народу. Важливо визначити правильну лінію мовної поведінки в іншомовному середовищі на основі знань про особливості менталітету носіїв мови [2, с. 26].

Використання знань країнознавчого характеру має велике значення при вивченні іноземної мови. Щоб оволодіти іноземною мовою, необхідно вивчати культуру народу-носія мови. Саме

лінгвокраїнознавство вивчає проблеми оволодіння іноземною мовою та культурою і має велике значення для навчання перекладу. Адже перекладач повинен розуміти іншомовний текст, включаючи підтекст, аби мати змогу правильно підбирати відповідні еквіваленти при перекладі. Лінгвокраїнознавчий аспект у вивченні іноземних мов та культурологічний підхід до підготовки фахівців досліджували Л. Блумфілд, Є. Верещагін, Н. Ільчишин, І. Ключковська, В. Костомаров, С. Кожушко, В. Маслова, В. Сафонова, О. Тарнопольський, Т. Уманець, В. Фурманова та інші науковці. Лінгвокраїнознавство, як визначає Б. Ажнюк, – це галузь мовознавства, пов'язана з поглибленим вивченням кумулятивної функції мови, її здатності до відображення і збереження у своїх знаках інформації про етнокультурну спадщину народу [6, с. 29].

У процесі експерименту, до якого були залучені студенти 3–4 курсів міжнародних відносин, ми застосовували культурологічний підхід до вивчення іноземних мов за експериментальними програмами відповідно до розроблених посібників «Great Britain», «USA», «Canada» та підручника «Australia and New Zealand». Посібники складаються з 5–6 частин кожен, які охоплюють історію, культуру, економіку, політичне життя країн, а саме: ідентифікація та символи, географія, демографія, мови, історія, релігія, політична система, музика, мистецтво, освіта, медицина. Структура посібників побудована так, щоб студенти змогли ознайомитися з іншомовною культурою та історією, нормами поведінки, стилів життя в англomовних країнах, що сприяло б розширенню іншомовної соціокультурної компетенції студентів. Цьому сприяв підбір вправ та творчих завдань, націлених на процес максимального занурення студентів в англomовний процес з метою навчити розуміти особливості різних національних культур, уміти взаємодіяти з їхніми представниками, толерантно ставитися до будь-якої культури та її носіїв.

Висновки з дослідження. Проведене нами дослідження показало, що культурологічний підхід до вивчення іноземних мов сприяє формуванню іншомовної соціокультурної компетенції, оскільки вивчення культурного компонента є важливою умовою оволодіння мовою. Результати дослідження дали змогу зробити такі теоретичні узагальнення: доцільність застосування культурологічного підходу до підготовки перекладачів обґрунтовується єдністю мови та культури, підвищує мотивацію студентів, дає змогу використовувати мову в різних аспектах, зрозуміти тонкощі комунікації, полегшує входження майбутнього перекладача у фахову діяльність. Майбутній перекладач має не тільки знати, а й поважати мови, традиції та культуру інших народів, але й бути готовим до повноцінної

співпраці у сучасному світі. Перспективи подальших досліджень полягають у детальнішому вивченні проблеми підготовки перекладачів, у пошуках ефективних шляхів підвищення перекладацької компетенції майбутніх фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аббібулаєва Г.С. Деякі аспекти полікультурної освіти. *Педагогіка і психологія*. 2006. № 1. С. 75–84.
2. Агадуллін Р. Полікультурна освіта: методолого-теоретичний аспект. *Педагогіка і психологія*. 2004. № 3. С. 25–27.
3. Бориско Н.Ф. Діалог культур: необхідність, можливість і межі. *Іноземні мови*. 2003. № 2. С. 77–81.
4. Бушманова Н.І. Переклад як оновлена частина програми гуманітаризації вищої школи URL: <http://ur.co.ua/78/404-1>.
5. Ільчишин Н.М. Культурологічний підхід до вивчення іноземної мови. *Вісник Львівського національного університету «Львівська політехніка*. 2007. № 586. С. 20–24.
6. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія». 2007. Т.1 : А – Л. С. 229.
7. Мартинюк О.В. Професійна підготовка перекладачів у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів. *Педагогічний дискурс*. 2010. Вип. 7. С. 157–161.
8. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник / О.Б. Бігич та ін. ; за заг. ред. С.Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
9. Столярчук Л. Формування полікультурної компетентності студентів у процесі вивчення іноземних мов. *Обрії*. 2014. № 1 (38). С. 95-99.
10. В.М. Русанівський, О. О. Тараненко, М.П. Зяблюк та ін. Українська мова. *Енциклопедія*. Київ : Укр. Енцикл, 2000. 752 с.
11. Фурт Д. Феномен полікультуралізму в педагогічному дискурсі. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2014. Вип. 40. С. 244–249.
12. Хомич Л.О. Полікультурна освіта в контексті загальнокультурного розвитку особистості педагога : монографія / за ред. Л.Ю. Султанова, Т.О. Шахрай. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 212 с.
13. Чередниченко О. Складові професійної компетенції письмового та усного перекладача. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. 2007. № 41. *Іноземна філологія*. С. 25–27.
14. Черновати й Л.М. Зміст поняття «фахова компетентність перекладача» як складової методики навчання. *Вісник Житомирського державного університету*. Вип. 2 (74). *Філологічні науки*. 2014. С. 84–86.
15. Черноватий Л. Навчально-методичний комплекс для підготовки перекладачів з англійської мови. *Наукові записки Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія : Філологічні науки*. 2010. Вип. 89 (1). С. 23–45.
16. Bennett J. M. Developing Intercultural Sensitivity : an Integrative Approach to Global and Domestic Diversity / J. M. Bennett, M. J. Bennett : Handbook of Intercultural Training / ed. by D. Landis (3rd ed. Sage, 2004. P. 147–165.

17. Byram M.S. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Clevedon, Philadelphia, Toronto, Sydney, Johannesburg : Multilingual Matters Ltd, 1997. 124 p.
18. International Dictionary of Education. Vol.7. Oxford. 1994. 3963 p.
19. International Year of Languages. Promotion of International Communication. Published by the Department for General Assembly and Conference Management (DGACM). New York 08-55810, October 2008. 1000 p.
20. Modern Language Learning, Teaching, Assessment. *A Common European Framework of Reference*. Council of Europe, Education Committee. Strasbourg, 2008. 224 p.

UDC 372.881.111.22 + 372.881.111.1

DOI <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2023.23.280-288>

Oleksandr Pozdniakov,
*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
and Country Studies, Faculty of Tourism,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
<https://orcid.org/0000-0001-7525-7108>
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Key challenges of teaching foreign languages in terms of their mutual impact

Ключові виклики викладання іноземних мов з урахуванням їх взаємовпливу

Summary. *The article deals with the study of linguistic interference in the process of learning German as second foreign language after English. The works of educationalists and researchers dedicated to this issue have been analyzed. Nowadays, German language is considered to be an important educational component in higher educational institutions of Ukraine, which is caused by the prospects of its use for economic, cultural, and scientific purposes. When learning two foreign languages, the knowledge of the first foreign language affects the process of mastering the second one. This impact is defined as linguistic interference, which can be both positive and negative. Specificity of simultaneous (sequential) learning of German and English is determined by their close genetic relationship. This can be clearly seen at morphological, lexico-semantic, syntactic language levels. On the other hand, there are a lot of differences between these Germanic languages in terms of vocabulary and grammar rules. In particular,*